Batalka Krisztina

Az 1956-os egyetemi emlékezet formálása a Műegyetemen

„1956. október 22-én a kortársak számára korábban elképzelhetetlen, megdöbbentő, katartikus események zajlottak a budapesti Műegyetem központi épületének aulájában, a kommunista ifjúsági szervezet nagygyűlésén. Olyan események, amelyek a gyűlésen elhatározott másnapi tüntetéssel együtt az 1956-os forradalom kezdetét jelentették. A mérnökhallgatók, együtt a többi egyetemistával és főiskolással, október 23-án a tüntetés kezdetéig a társadalom elégedetlenségének, változások iránti igényének megfogalmazói, a tömegmozgalom katalizátorai voltak."[1] És bár valóban ők „indították el a lavinát", a fegyveres harc kitörésével hátrébb

1 Az október 22–23-i eseményeket megelőző hetekben az egyetemi ifjúság országszerte, így a Műegyetemen is kifejezte elégedetlenségét a hallgatók rossz helyzete és a lassú oktatáspolitikai lépések miatt. Az ott zajló forradalmi események egyik kiindulópontja az október 19-én este, a Hess András téri (ún. vári) Központi Diákszállóban rendezett diákgyűlés volt, ahol elsősorban diákszociális, valamint a mérnökök erkölcsi és anyagi megbecsülését sürgető intézkedéseket követeltek 15 pontos összeállításukban. A másnapi rendkívüli egyetemi tanácsülésen megjelent hallgatók reális követeléseivel az egyetem vezetése is egyetértett, a Dolgozó Ifjúság Szövetsége (DISZ) szervezetének kérésére pedig október 25-ére ifjúsági nagygyűlés összehívását határozták el. Azonban engedélyezték és támogatták az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem (ÉKME) DISZ-szervezet október 22-i nagygyűlésének megtartását is. Szintén 20-án a Bartók Béla úti, másnap pedig a Bercsényi utcai diákszállókban is gyűléseket tartottak a hallgatók. Horváth 2014. 4.

Október 22-én, a kora délutáni órákban megkezdődtek a nagygyűlés előkészületei. Az előkészítő bizottság 25 pontban fogalmazta meg a beterjesztendő határozati javaslatot. A nagygyűlés 15 órakor kezdődött a központi épület aulájában, amelyen – több forrást is összevetve – 4-5 ezren vehettek részt, és képviseltették magukat más felsőoktatási intézmények is. A gyűlésen felszólalt Cholnoky Tibor rektor, aki az egyetemi tanács támogatásáról biztosította a hallgatóság reális követeléseit, valamint Hajnóczy László oktatási rektorhelyettes, aki Kónya Albert oktatási miniszter egyetértését tolmácsolta. A gyűlésen felszólalt még többek között Kiss Tamás, a szegedi Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetségének (MEFESZ) küldöttje, a Nagy Imre köréhez tartozó, esti tagozatos műegyetemi hallgató Szilágyi József, valamint Kuczka Péter költő az Írószövetség részéről és Marián István, a Hadmérnöki Kar oktatója is. A hallgatók kimondták a MEFESZ-hez való csatlakozást, valamint megalakították az ÉKME MEFESZ szervezetét. A részben kifütyült „hivatalos" beszédek után a kora esti órákban a levezető elnökség visszavonult. A hangulat egyre radikalizálódott, miközben követeléseiket pontokba szedték. Az eredetileg 25 pontos határozati javaslatból 14 pontos határozat lett, amelynek 10, 12, 16, illetve 17 pontos változatai is léteznek. A határozatból eltűntek a diákság helyzetének javítását célzó intézkedések és jellegzetesen pártellenzéki, valamint az általános demokratizálódást szolgáló követelések jelentek meg, illetve néhány, a nemzeti függetlenséggel kapcsolatos pont (követelték többek között a szovjet csapatok kivonását és a többpártrendszer újbóli megteremtését).

A hallgatók kinyilvánították szolidaritásukat a lengyelországi eseményekkel is. Éjfél felé elhatározták, hogy a lengyelek mellett másnap megrendezendő szolidaritási megmozduláson részt vesznek. A gyűlést követően, késő este megjelent egy küldöttség a műegyetemi újság, a *Jövő Mérnöke* következő számát előkészítő szerkesztőknél, ahol pontjaik kinyomtatását és közlését kérték. Egy másik csoport a Rádióhoz ment, ahol a diákok szintén követelték pontjaik beolvasását. Mivel a teljes program megjelentetésére sem a sajtó, sem a rádió nem vállalkozott, végül maguk kezdték terjeszteni a tilalom ellenére stencilezett röplapjaikat az utcákon osztogatva, falakra ragasztva, de küldöttségeik elvitték a budapesti üzemekbe is.

Október 23-án az egyetemen nem volt rendes tanítás: reggel 8-tól ugyan elkezdődtek az órák, de rektori rendeletre 12-kor befejeződött az oktatás. Délelőtt a két egyetem együttes tanácsülést tartott, amelyen a délutánra tervezett szimpátiatüntetéssel foglalkoztak, a hallgatók pedig megválasztották képviselőiket az előző este megalakult MEFESZ-be. Az oktatók végül úgy döntöttek, hogy amennyiben a hallgatók ragaszkodnak a felvonuláshoz, *„a két egyetem tanácsa kéri az ifjúságot, hogy őrizze meg nyugalmát, tartózkodjék minden*

(cc) BY-NC-ND

doi: 10.15170/PAAA.2016.03.02.02

szorultak az első vonalból. A Műegyetem azonban jelentős szervező-elosztó központként működött egészen november 4-ig, nemzetőrként tevékenykedő hallgatói pedig rendfenntartó szerepet töltöttek be szerte a városban.

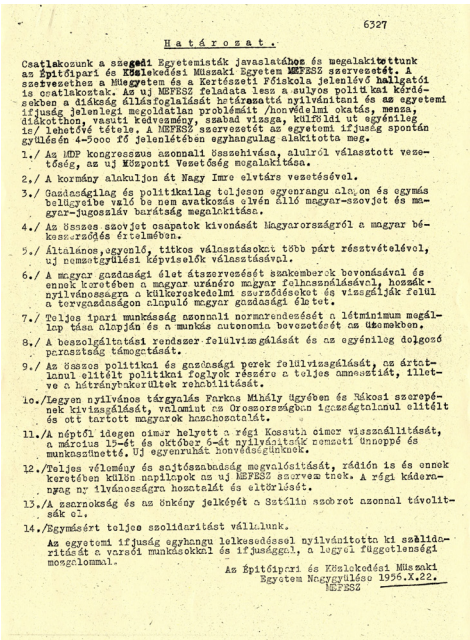

6327

Határozat.

Csatlakozunk a szegedi Egyetemisták javaslatához és megalakítottunk az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem MEFESZ szervezését. A szervezethez a Műegyetem és a Kertészeti Főiskola jelenlévő hallgatói is csatlakoztak. Az uj MEFESZ feladata lesz a sulyos politikai kérdéseken a diákság állásfoglalását határozattá nyilvánítani és az egyetemi ifjuság jelenlegi megoldatlan problémáit /honvédelmi oktatás, menza, diákotthon, vasuti kedvezmény, szabad vizsga, külföldi ut egyénileg is/ lehetőség szerint elintézni. A MEFESZ szervezését az egyetemi ifjuság spontán gyülésén 4-5000 fő jelenlétében egyhangulag alakította meg.

1./ Az MDP kongresszus azonnali összehivása, alulról választott vezetőség, az uj Központi Vezetőség megalakítása.

2./ A kormány alakuljon át Nagy Imre elvtárs vezetésével.

3./ Gazdaságilag és politikailag teljesen egyenrangu alapon és egymás belügyeibe való be nem avatkozás elvén álló magyar-szovjet és magyar-jugoszláv barátság megalakítása.

4./ Az összes szovjet csapatok kivonását Magyarországról a magyar békeszerződés értelmében.

5./ Általános,egyenlő, titkos választásokat több párt részvételével, uj nemzetgyűlési képviselők választásával.

6./ A magyar gazdasági élet átszervezését szakemberek bevonásával és ennek keretében a magyar uránérc magyar felhasználásával, hosszúlejáratu szerződésekben a kölkereskedelmi szerződéseket és vizsgálják felül a tervgazdaságon alapuló magyar gazdasági életet.

7./ Teljes ipari munkásság azonnali normarendezését a létminimum megállapítása alapján és a munkás autonomia bevezetését az üzemekben.

8./ A beszolgáltatási rendszer felülvizsgálását és az egyénileg dolgozó parasztság támogatását.

9./ Az összes politikai és gazdasági perek felülvizsgálását, az ártatlanul elítélt politikai foglyok részére a teljes amnesztiát, illetve a hátránybakerültek rehabilitását.

10./Legyen nyilvános tárgyalás Farkas Mihály ügyében és Rákosi szerepének kivizsgálását, valamint az Oroszországban igazságtalanul elítélt és ott tartott magyarok hazahozatalát.

11./A néptől idegen cimer helyett a régi Kossuth cimer visszaállítását, a március 15-ét és október 6-át nyilvánítták nemzeti ünnappé és munkaszünetté. Uj egyenruhát honvédségünknek.

12./Teljes véleményt és sajtószabadságot megvalósitását, rádión is és annak keretében külön napilapok az uj MEFESZ szervezetnek. A régi kádernagyot az ilvárosságra hozattát és eltörlését.

13./A szerencsés és az önkény jelképét a Sztálin szobrot azonnal távolitsák el.

14./Egymásért teljes szolidaritást vállalunk.

Az egyetemi ifjuság egyhangu lelkesedéssel nyilvánitotta ki szolidaritását a varsói munkásokkal és ifjuságcal, a legyől függetlenségi mozgalommal.

Az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem Nagygyűlése 1956.X.22.
MEFESZ

1. kép – Az 1956. október 22-i műegyetemi nagygyűlésen elfogadott 14 pont

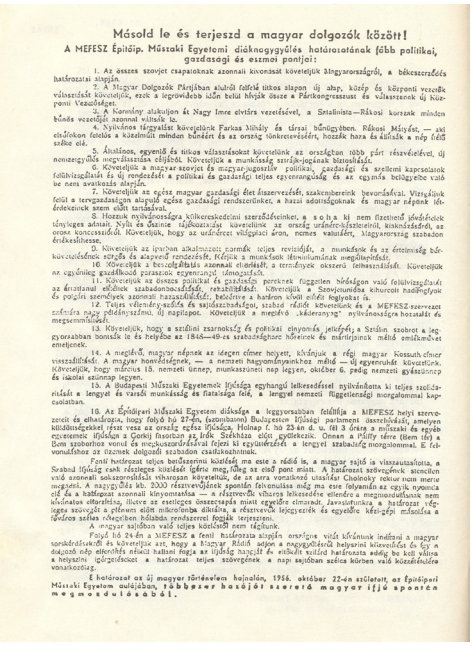

Másold le és terjeszd a magyar dolgozók között!

A MEFESZ Építőip. Műszaki Egyetemi diákgyűlés határozatának főbb politikai, gazdasági és erkölcsi pontjai:

1. Az összes szovjet csapatoknak azonnali kivonását követeljük Bánymarországról, a békeszerződés határozatai alapján.

2. A Magyar Dolgozók Pártjában alulról felfelé titkos alapon uj alsóp, közép és központi vezetők választását követeljük, ezek a legrövidebb időn belül hívják össze a Pártkongresszust és válasszanak uj központi Vezetőséget.

3. A kormány alakuljon át Nagy Imre elvtárs vezetésével, a Szalasiista–Rákosi korszak minden bűnös vezetőjét azonnal váltsák le.

4. Nyilvános tárgyalást követeljük Farkas Mihály és társai bűnügyében. Rákosi Mátyást, — aki elszökött felelős a kizárólag minden bűnért és az ország tönkretevéséért, hozzák haza és ítéljék a nép felé szóló elé.

5. Általános, egyenlő és titkos választásokat követeljük az országban több párt részvételével, uj nemzetgyűlés megválasztása céljából. Követeljük a munkásság szerzik-jogainak biztosítását.

6. Követeljük a magyar szovjet és magyar-jugoszláv politikai, gazdasági és szellemi kapcsolatok felülvizsgálatát és uj rendezését a politikai és gazdasági teljes egyenrangúság és az egymás belügyeibe való be nem avatkozás alapján.

7. Követeljük az egész magyar gazdasági élet átszervezését, szakemberekre bevonásával. Vizsgáljuk felül a tervgazdaságon alapuló egész gazdasági rendszerünket, a hazai adottságoknak és magyar népünk létérdekeinek szem előtt tartásával.

8. Hozzuk nyilvánosságra kölkereskedelmi szerződéseinket, a s o h a ki nem fizetheti jóvátételek tényleges adatait. Nyíljon Ózainie tájékozódjon követeljük az ország árudíró-fajtáratait, miskárdáját, az orosz koncessziókat. Követeljük, hogy az urdíróret világpiaci áron, nemes valutáért, Magyarország szabadon érékesíthesse.

9. Követeljük az iparban alkalmazott normák teljes revízióját, a munkásnk és az értelmiség bérkövetelésének szörgés és alapvető rendezését. Kérjük a munkások létminimumának megállapítását.

10. Követeljük a beszolgáltatás azonnali eltörlését, a termények szabaddá felhasználását. Követeljük az egyénileg gazdálkodó parasztok egyenrangú támogatását.

11. Követeljük az összes politikai és gazdasági perekrek független bírósagon való felülvizsgálatát az ártatlanul elítéltek szabadonbocsátását, rehabilitálását. Követeljük a Szovjetunióba kiturcolt hadifogyok és polgári személyek azonnali hazaszállítását, beleértve a harácson elvett erőket foglyokat is.

12. Teljes véleményszabadság és sajtószabadságot, szabad rádiót követelünk és a MEFESZ-szervezet zaftsára nagy példányszámú, uj napilapot. Követeljük a megjelelő „kádernagyag" nyilvánosságra hozatalát és megszemlélését.

13. Követeljük, hogy a szülinti szarnokság és politikai elnyomás jelképét, a Sztálin szobrot a legnyugvasabban bontsák le és helyébe az 1848—49-es szabadságharc hőseinek és mártírjainak méltó emlékművet emeljenek.

14. A megjelő, magyar népnek az idegen cimer helyett, kívánjuk a régi magyar Kossuth cimer visszaállítását. A magyar honvédségnek, — a nemzeti hagyományokhoz méltó — uj egyenruhát követelünk. Követeljük, hogy március 15. nemzeti ünnep, munkaszüneti nap legyen, október 6. pedig nemzeti gyászünnep és iskolai szünnap legyen.

15. A Budapesti Műszaki Egyetemek Ifjúsága egyhangú lelkesedéssel nyilvánította ki teljes szolidaritását a lengyel és varsói munkásság és fiatalság felé, a lengyel nemzeti függetlenségi mozgalommal kapcsolatban.

16. Az Építőipari Műszaki Egyetem diáksága a leggyorsabban felállítja a MEFESZ helyi szervezetét és elhatározza, hogy folyó hó 27-én, (szombaton) Budapesten ifjúsági parlament összehívását, amelyen küldöttségekkel részt vesz az ország egész Ifjúsága. Holnap /. hó 23-án d. u. fél 3 órára a műszaki és egyéb egyetemek Ifjúsága a Gorkij fasorban az Irók Szakháza előtt gyülekezik. Onnan a Pártfy térre (Bem tér) a Bem szobortól vonul és megkoszorúzásával fejezi ki együttérzését a lengyel szabadság mozgalommal. E felvonulásban az Ózemek dolgozói szabadon csatlakozhatnak.

Fentiek hatékonyat teljes bizalmunkat kifejezik ma este a rádió is, a magyar sajtó is visszautasította, a Szabad Ifjúság csak részleges igazságot fogott meg, talán az első pont miatt. A hatékonyat szélvegyünk szemben való azonnali szakszervezetek vokszban körvetelik, de az arra vonatkozó utasítást Cholnoky rektor nem merte megtenni. A nagygyűlés kb. 2000 résztvevőjének spontán felvonulása utáig ma este folyamán az egyik nyomnia elő és a hallgatnat azonnali kinyomatása — a résztvevők vihara lelkesedése ellenére a megmozdulásnak nem kívánatos eltorzítása, illúvve az esetleges összetapadó miatt egyelőre elmarad. Javasolhatnánk a hatékonyat végleges szövegét a gépeken előtt mikrofonba diktálva, a résztvevők lejegyzetik és egyszélre kézi-gépi másolása a fővárosi szétszórt helyekben rendszerrel fogják terjesztani.

A magyar sajtóban való teljes kizárástól nem tágiunk.

Folyó hó 24-én a MEFESZ a fenti hatékonyat alapján orszlépa vizit kívánunk indítani a magyar sorsokérdésének és közvetítjen azt, hogy a Magyar Rádió sajtóp a nagygyűlésről helyszíni közvetítést és egy a dolgozó nép elterhős erőiszi hallani fogja az ifjúság hangját és elhozott szülinti hatékonyata addig be kell várna a helyszíni igazgatóhoz a hatékonyat teljes szövegének a napi sajtóban azécz körben való közzétételére vonatkozóan.

E hatékonyat az uj magyar történelem hajnalán, 1956. október 22-én szülatott, az Építőipari Műszaki Egyetem udajában, többezer hazájáért szerető magyar ifjú spontán megmozdulásából.

2. kép – Az 1956. október 23-án nyomtatásban megjelent elfogadott 16 pont

Alapvetően jó szándékú, de felizgatott, félrevezetett, ám mégis fegyelmezetten cselekvő hallgatók a háttérben uszító ellenforradalmárokkal – ezt a képet alakította ki a párt-

---

hangos megnyilvánulástól és rendbontástól, a legnagyobb rendben, fegyelmezetten vonuljon fel és koszorúzza meg az emlékművet." A készülő tüntetést a Belügyminisztérium nem engedélyezte, csak délután 2 óra körül, amelyet Kopácsi Sándor budapesti rendőrfőkapitány és Fekete Károly belügyminiszter-helyettes jelentett be az egyetem udvarán Piros László belügyminiszter megbízásából, a Magyar Rádió pedig mindezt közleményben ismertette. Így délután fél három–három óra körül indult a felvonulás a Műegyetem udvaráról a Budafoki úti kapun keresztül. A délelőttös műszakból érkező munkások tömegesen csatlakoztak a fiatalokhoz, így az egyetemisták kezdetben zárt, 10-12-es sorokból álló rendje egyre bővült, miközben az ablakokban és az utcákon tömeg kísérte őket. A menet élén a diákbizottság koszorúját vitték, útközben pedig végig osztogatták röplapjaikat. A menet némán, jelszavak nélkül vonult a Bem térig, ahová megérkezett a pesti oldalról többek között az Eötvös Loránd Tudományegyetemről (ELTE) induló felvonulók menete is. A műegyetemista hallgatók nagy része szervezetten visszavonult a Műegyetemre, majd diákszállóikba, de voltak, akik a Parlamenthez mentek, a Rádiónál vagy a Városligetben maradtak, köztük az egyetem első áldozata, Bartók József villamosmérnök hallgató is, aki a Rádiónál az esti harcok során vesztette életét.

Fontos megjegyezni, hogy két műszaki egyetemről beszélünk. A Budapesti Műszaki Egyetem (BME) Mérnöki és Építészmérnöki Kara 1952-ben önállósult Építőipari Műszaki Egyetem (ÉME) néven. Egy évvel korábban Közlekedési Műszaki Egyetemet létesítettek Szegeden, amely 1952-ben Szolnokra költözött, majd 1955-ben Budapestre helyezték, és Közlekedési Üzemmérnöki Karként beolvasztották az ÉME-be, létrehozva az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetemet. Az újraegyesítés kérdése az 1956-os forradalom és szabadságharc idején komolyan felmerült az oktatók által létrehozott Forradalmi Bizottságban, ám csak 1967-ben valósult meg. Batalka 2007. 71–101.

irodalom a műegyetemistákról.[2] Más „lelkes, nagyvonalú, vidám, bizakodó, öntevékeny, alkotó, befogadó, szolidáris, dinamikus" jelzőkkel illetett időszakként említi, amely az egyetemi polgárok számára „*egyszerre személyes és közösségi élmény*" volt. „*Egyszerre éltük át a szabadságot, az egyenlőséget és a testvériséget. Egyszerre volt annyira ünnepi, mint egy esküvő* (…)*, s egyszerre volt annyira izgalmas, mint egy kalandregény, amelyben a következő pillanatban bármi megtörténhet.*"[3] „*Hátborzongatóan izgalmas, de felemelő érzés.*"[4] „*Ahogy visszaemlékszem erre a nagygyűlésre* (…) *nem a rendszer megdöntése volt a szándék és a program. Sokkal inkább a szép szándékok és szavak eltorzulása ellen lázadt fel elemi erővel a fiatalság, és követelt rendet, tisztaságot, ami pontokban meg is fogalmazódott.*[5] „*Ha azt kérdezik tőlem, milyen volt ez a diákgyűlés, egy szóval felelek: csodálatos* (…) *Nemcsak azért volt csodálatos, mert a csip-csup egyetemi problémákból kiindulva – estére kelve – már a szovjet csapatok távozását követelte. Nemcsak azért volt csodálatos, mert a műegyetemisták 16 pontba foglalt követeléseihez a többi egyetem képviselői egy emberként csatlakoztak. Hanem azért volt csodálatos, mert ez a diákgyűlés bebizonyította, hogy a sztálini diktatúra 10 év alatt sem tudta megtörni ennek a generációnak a gerincét és szabadságszeretetét.*[6] „*Nagyon szép lenne, ha azt tudnám mondani, hogy tiszta hazafiságból vettem részt az 56-os eseményekben. De hát egy 19-20-21 éves fiatalnak nemcsak a hazafiság volt a hajtóerő. Volt abban egy kis kalandvágy is, volt abban a saját életének a tapasztalata, az ötvenes évek szegénysége, suttogása; nem lehetett rádiót hallgatnia, külföldre utaznia. A pontokban nagyon szépen benne van minden*"[7] – olvasható néhány résztvevő visszaemlékezésében.

Az élményt átélők 60 év elteltével is minden esztendőben eljönnek, és együtt emlékeznek az események kiinduló helyszínén, a Műegyetem központi épületének aulájában. Az, hogy ennek az ünnepségnek a hagyománya kialakulhatott, a Műegyetem 1956 Alapítványnak (a továbbiakban: Alapítvány) köszönhető, amely 1992 óta működik azzal a céllal, hogy ápolja a forradalom és szabadságharc emlékét, megismertesse a Műegyetem polgárainak a forradalomban betöltött szerepét, valamint segítse az intézmény hagyományos, a rendszerváltozás óta megtartott '56-os ünnepségének megvalósulását. Az Alapítványt a Műegyetem 1956-os „történelmi évfolyamainak" hallgatói (1992-ben közülük többen az egyetem oktatói), vagyis az események szemtanúi, résztvevői vagy éppen elszenvedői hozták létre.[8] Működésük fontos eredménye volt az 1990-es évek első felében a vonatkozó, addig ismeretlen dokumentumok felkutatása és közreadása, illetve az eseményeket megélő, alakító egykori hallgatók, oktatók emlékeinek rögzítése és megjelentetése.[9]

2 Amint arra Horváth Zsolt is rámutatott, 1990 előtt egyáltalán nem született a Műegyetem és hallgatóinak 1956-os történetét tárgyaló szakmunka, kivéve egy egyetemi doktori disszertációt az ELTE-n (Mihalcsó 1971.).

3 Frivaldszky 2008. 8. Frivaldszky János (1956-ban másodéves építőmérnök hallgató) egy évtizede kutatja és – egykorú szemtanúként, résztvevőként, tudományos igénnyel – kiadványokban dolgozza fel azokat a forrásokat, visszaemlékezéseket, amelyek a műegyetemisták tetteivel, későbbi sorsukkal kapcsolatosak. Mindeközben igyekszik választ találni arra is, mi mozgatta és hatotta át ezt a tömeget, mi „ötvenhat lelke".

4 Dr. Szilassy Kálmán mérnök visszaemlékezése. Szilassy Kálmán: Emlékeim 1956 forradalmáról. *MÚ* 13. (2006):10. 13.

5 Részlet dr. Nagy Sándor ny. műegyetemi docensnek a 2001. október 22-i ünnepségen tartott beszédéből. Nagy Sándor: Egy csodálatos diákgyűlés. *MÚ* 13. (2006):10. 45.

6 Interjú Hofer Miklóssal, 1994. máj. 12. In: Pogány III. 3.

7 Interjú Gerely Péterrel, 1994. okt. 17. In: Pogány III. 28.

8 A 75 tagú Alapítók Kollégiumának névsora itt olvasható: http://muegyetem1956.hu/alapitok.htm [2016.09.30.]

9 Pogány I–IV.; Pedroni 1994; Pőcz 1996.

Az Alapítvány tevékenységének egyik legérdekesebb eleme azonban az, ahogyan felidézték és „kialakították" az aulai nagygyűlés „kultuszát", és immár negyedszázada továbbviszik azt. Jelen publikáció célja az emlékezet-rekonstrukció kezdetének, illetve hivatalos ünnepi forgatókönyvben történő „intézményesülésének" bemutatása. Ehhez elsősorban az alapítók személyes emlékeit, illetve az Alapítványnak a BME Levéltárban őrzött iratanyagát hívtam segítségül.

Az 1956-ot követő évtizedekben a hatalom komoly erőfeszítéseket tett, hogy a forradalom és szabadságharc emléke eltűnjön. Bár 1989-ig a nyilvánosságot az „ellenforradalom kádári kánonja" uralta, az események végigkísérték, nyomasztották a pártvezetést.[10] Emellett a forradalom hagyománya továbbra is létezett a társadalomban, és a műegyetemi oktatók, dolgozók és végzett hallgatók sokaságában tovább élt a forradalom öröksége. (Az utolsó évfolyam, amely a Műegyetemen élte át a forradalmi eseményeket, 1961 nyarán diplomázott és távozott az intézményből.)

Tanulságos röviden felidézni a forradalom és szabadságharc leverése utáni „visszarendeződés" időszakát, amely jól mutatja, milyen hangulat uralkodott el az egyetem falai között.[11] 1957 szeptemberében – a felelősségre vonásokat, valamint az egyetemi párt-, ifjúsági és szakszervezetek újjászervezését követően – a műszaki egyetemek új vezetése „*a forradalom még megmaradt utolsó emlékeinek eltüntetéséhez*" fogott.[12] Az új tanévben az oktatók számára a kádári hatalom melletti hűségnyilatkozat készült (az ENSZ magyar ügyet vizsgáló ötös bizottságának jelentése elleni, központilag megszervezett tiltakozó akcióval, azaz aláíró ívek közrebocsátásával).[13] Mivel pedig a hallgatók „*megfélemlítésből fakadó passzivitását*" a párt- és KISZ-vezetés már nem tartotta elegendőnek, megkezdődött „*az ideológiai azonosulás megkövetelésének programja*."[14] Ennek ellenére csupán „fásultság és

10 Rainer M. 2003. 206.

11 E témát a rendelkezésre álló forrásanyag segítségével korábban Horváth Zsolt publikációban, majd doktori disszertációjában is feldolgozta. A téma fontos műegyetemi vonatkozása, hogy Hollós Ervin, aki 1956-tól állambiztonsági tisztként a forradalmat követő megtorlások egyik irányítója, majd a politikai rendőrségen belül a belső reakció elleni harc osztályának vezetője és kommunista pártállami propagandaanyagok szerzője volt, a BME-n a politikai gazdaságtan és a tudományos szocializmus egyetemi docenseként, majd tanáraként működött az 1960-as évek elejétől.

12 Horváth 2014. 189. A forradalmi tanév két rektorát, Cholnoky Tibort és Gillemot Lászlót – bár 1957. március 15-én mindketten Kossuth-díjat kaptak (szakmai munkásságuk elismeréseképpen) – a tanév végén leváltották rektori tisztségükből. A két új vezető Rados Kornél és Csűrös Zoltán lett.

13 „*Műszaki értelmiségünk és hallgatóink – habár egy részüket a szervezett imperialista ügynökök és szekértolóik az ellenforradalom idején félrevezették – világosan látják, hogy a magyar gazdasági és politikai élet konszolidálása a magyar nép érdekeinek megfelelően csak a munkás-paraszt kormány és a Magyar Szocialista Munkáspárt vezetésével történhet. Ehhez az egyetem oktatói, dolgozói munkájukkal, hallgatói pedig jövő műszaki feladataikra való felkészülésükkel járulnak hozzá. Tiltakozunk minden olyan kísérlet ellen, mely a nép jólétét előmozdító szocializmus építését hazánkban gátolni vagy megakadályozni igyekszik*." BMEL 21/b. 3. d.
Az ÉKME rektori értekezletének határozatai, 1957. szept. 4. Idézi: Horváth 2014. 189. A történész arra is felhívja a figyelmet, hogy ekkor még nem telt el egy év azóta, hogy a műegyetemi oktatók a szabadságáért és függetlenségéért küzdő ország nevében a nemzetközi közvélemény támogatását kérő levelet, egy másik nyilatkozatot szövegeztek.

14 Ennek keretében az ismét bevezetett marxizmusoktatás mellett kötelező előadás-sorozatot indítottak az „ellenforradalmi" események „helyes" értékeléséről, az egyéves évfordulóra pedig a Munkásmozgalmi Intézet segítségével – a fegyelmi tárgyalások jegyzőkönyveit felhasználva – kiállítást szerveztek az egyetem aulájában. Horváth 2014. 185.

Ebbe a sorba illeszkedett a *Jövő Mérnöke* című, 1953. február 13-án indult egyetemi újságnak a restauráció szellemében közölt 16 részes cikksorozata:

közömbösség" vett erőt az aulát 1956. október 22-én zsúfolásig megtöltő fiatalokon. „*A kiábrándultság hatása az egyszerű passzivitástól kezdve a politikai kérdésektől való irtózásig minden válfajában fellelhető. A tanév elején tartott politikai foglalkozásokon többen ki is fejtették, hogy nem akarnak politizálni, mert ezzel már megégették a kezüket. Előbb Rákosiéknak hittek – mondják – de kiderült, hogy hibás politikát folytattak. Majd »tiszta szívvel« harcba indultak a hibák kijavításáért, és ennek is rossz vége lett. Sokan jelentik ki ilyen gondolatmenet után, hogy nem érdemes politizálni, hogy csak szakemberek akarnak lenni*."[15]

A különböző ankétok és vitaestek, a vezető politikusok gyakori látogatásai és nagygyűlései (Marosán György például 1957 szeptemberében, a tanévkezdéskor és október 23-án, az egyéves évfordulón is eljött az egyetemre), valamint az egyetemi pártszervezetnek – az ideológiai nevelés érdekében kialakított – „mindenkivel mindenről nyíltan kell beszélni" álláspontja ellenére még 1958 tavaszára sem sikerült elérni, hogy minden tankörben legyen legalább egy KISZ-tag.

3–4. kép – Marosán György a Műegyetemen, 1957. szeptember 23.

Nem is csoda, hiszen a KISZ „lelkiismeretesen" gondoskodott a végzős hallgatók álláslehetőségeit befolyásoló jellemzésekhez szükséges adatgyűjtésről. „*Ha bármi politikailag gyanús mozzanat merült fel – és ez többnyire az 1956-os szerepvállalással függött össze –, az illető lakóhelyének, esetleg korábbi munkahelyének párt- vagy állami szerveihez fordultak információért, sőt, olykor az érintett családjára is kiterjesztették az érdeklődést. Azaz a műegyetemi KISZ-szervezetek forradalom utáni politikai gyakorlatában egyszerre volt jelen a diákok megnyerésére és a feltételezett ellenség leleplezésére irányuló szándék*."[16]

Az ellenforradalom napjai a műszaki egyetemeken. JM 5 (1958):2. 2.; *JM* 5 (1958):3. 2.; *JM* 5 (1958):4. 2.; *JM* 5 (1958):5. 2.; *JM* 5 (1958):6. 2.; *JM* 5 (1958):7. 2.; *JM* 5 (1958):8. 2.; *JM* 5 (1958):9. 2.; *JM* 5 (1958):10. 2.; *JM* 5 (1958):11. 2.; *JM* 5 (1958):12. 2.; *JM* 6 (1959):1. 2-3.; *JM* 6 (1959):2. 2.; *JM* 6 (1959):3. 2.; *JM* 6 (1959):4. 2.; *JM* 6 (1959):5. 2.

15 BMEL 6/c. 102. d. Jelentés az ÉKME tanulmányi és politikai helyzetéről, 1958. jan. 25. Kiemelés az eredetiben. Idézi: Horváth 2014. 186.

16 „*Jó néhány olyan elem van még az egyetemeken, akikre ugyan nem lehet rábizonyítani konkrét bírósági vagy rendőrségi hatáskörbe tartozó bűncselekményt – de politikailag nem kívánatos személyek a hallgatók között.* (...) *A dolog lényege az, hogy a kommunista közösség sohasem az adminisztratív megoldást helyezze előtérbe, de ne is hagyja azokat mellőzni.* (...) [J]*ó politikai érzékkel ügyesen szigeteljék el ezeket az elemeket úgy, hogy a hallgatók tömegeinek szimpátiája a kommunista közösség mellett legyen ebben a harcban.* (...) *Közismert mondással: a nyulat*

A nyugalomért el kellett felejteni a forradalom emlékét – vonta le a végkövetkeztetést Horváth Zsolt. „*A felejthetetlen időszak nem szakítható ki az ember lelkéből, és az elmúlt 3 és fél évtized egy-egy pillanata is mélyen gyökerezik, amikor a megbonthatatlan tízes sorok egy-egy felvonulójáról vagy közös ismerősről sikerült halkan és őszintén szót váltani.*"[17] „*Kiszabadulása után is tartották a kapcsolatot, csak vele mert beszélgetni az egyetemen történtekről.*"[18] „*Ezt az érzést őrizgettük, mint valami gyémántot 35 évig. Ezért sem jutott eszembe a diszszidálás. A forradalomra kent gyalázatot tűrnünk kellett. Apróságokkal vigasztalódtunk, az ellenforradalom szót például soha nem mondtam ki 56-tal kapcsolatban. A feldolgozatlanság, az élmények rejtése egy mozaikszerű emléksorozatot tartott csak bennem életben.*"[19] „*Nem felejtették el a megtorlást és a kivégzéseket sem, éppen erre emlékezni jöttek el az ünnepségre*"[20] – idézték fel később az egykori résztvevők.

Ugyanakkor az emigrációban élők, köztük volt műegyetemisták is „nagy erővel, szellemi energiával" tartották ébren a forradalmi hagyományt.[21] A Nyugatra menekült hallgatók 1957-ben *Szabad Magyar Egyetemisták Szövetsége* (majd 1961-től MEFESZ) néven alapítottak szervezetet, amely több mint egy évtizeden át aktívan működött. Történetüket egykori elnöke, a Műegyetem 1956-ban másodéves építőmérnök hallgatója, Várallyai Gyula foglalta össze a rendszerváltozást követően.[22] A diákmozgalom elsősorban a befogadó országok egyetemeinek diákszervezeteire és rajtuk keresztül a nemzetközi diákpolitikára gyakorolhatott hatást. Tevékenységük segítette az emigrált magyar fiatalok és általában a magyar diaszpóra kapcsolattartását, magyar hagyományaik ápolását, együtt a magyar szellemi élet akkor már külföldön élő tagjaival.

„*Ebből az évfolyamból, azt hiszem, sokan kerültek külföldre. A húsz éves korú generációk ősz hajú (vagy kopasz), ötvenes korúakká váltunk* [sic!]. *De akiket legalábbis én ismerek, lelkükben megtartották 1956 októbere reménységét és eltörölhetetlen emlékét. Ha 1956 októbere megvalósult volna, nem vesztettünk volna 34 évet. De mi az a 34 év a magyar történelemmel összehasonlítva? A fontos az, fiúk, lányok, hogy tartozzunk össze! Belföldi és külföldi magyarok, ilyen meg olyan pártbeliek. Mert 56-ban sem értett mindenki egyet, kivéve azt, hogy szabadságot és demokráciát akartunk. Úgy tűnik ma, hogy a 14 pont követelései békésen és vérfolyás nélkül kezdenek megvalósulni. Egyedi eset a magyar történelemben! Kívánságom az, hogy ne tékozoljuk el ezt a tallért, hanem kamatoztassuk*" – írta 1990 októberében Genfből Szerdahelyi Dénes, aki 1956-ban negyedéves építőmérnök hallgató volt.[23]

Sokat számított az '56-os emlékezet ápolásában az is, hogy az időközben külföldön ipari vagy akadémiai pályát befutó egykori műegyetemisták az alma mater-rel később

ne a bokorban verjék agyon, ugrassák ki előbb onnan; de miután kiugratták, ne hagyják elfutni, hanem valóban verjék is agyon." BMEL 21/b. 3. d. A KISZ-szervezetek helyzete, problémái és feladatai a budapesti egyetemeken és főiskolákon. Az 1958. április 13-i budapesti egyetemi aktíván elhangzott referátum rövidített változata, 1958. ápr. 28. Idézi: Horváth 2014. 186–187.

17 Ficker Ferenc 1990. október 6-i levele. In: Pogány I. 37.

18 Interjú Ládonyi Judittal. In: Frivaldszky 2010a.

19 A forradalom reális lehetőségekre épített. Beszélgetés dr. Sámsondi-Kiss Györggyel, 1992. okt. 30. In: Pogány II. 60.

20 Dr. Greschik Gyula: Október 22-e a magyar mérnökök történelmi ünnepe az aulában. *MÚ* 13. (2006):10. 46–47. A szerző a Műegyetem 1956 Alapítványt létrehozó ún. Alapítók Kollégiumának tagja.

21 Rainer M. 2003. 207.

22 Várallyai 1992.

23 Szerdahelyi Dénes levele az Újra Kedd Bizottságnak. In: Pogány I. 81.

akár hivatalossá is váló szakmai kapcsolatokat alakíthattak ki. Természetesen ezeknek a kapcsolatoknak jelentős emberi vonatkozása is van, amelynek egyik szép példája a műegyetemi Forradalmi Bizottság két egykori tagjának a BME Levéltárban található levelezése.[24] Taky Ferenc gépészkari professzor, a bizottság elnöke volt, tanársegédje, Fekete Tamás pedig a bizottság titkáraként tevékenykedett. Előbbit 1957-ben elbocsátották az egyetemről, egykori tanítványa pedig Kanadába ment, ahol sikeres szakmai pályát futott be, a rendszerváltozást követően pedig több alkalommal is visszatért az egyetem 1956-os ünnepségeire. Taky professzor 1967-ben bekövetkezett haláláig leveleztek, ám a levelekben használt 1956-os eseményekre és azok következményeire történő utalások elemzése még várat magára.

1986. október 23-án a hazai demokratikus ellenzék Nagy Jenő filozófus lakásán emlékezett meg a forradalom 30. évfordulójáról. Magyar, keletnémet, cseh, szlovák és lengyel ellenzéki személyiségek (köztük Göncz Árpád és Václav Havel) nyilatkozatot adtak ki, amelyben közös örökségnek nyilvánították az 1956-os forradalom hagyományát. Néhány héttel ezt követően, december 5-6-án pedig 1956-os konferenciát tartottak Eörsi István író, költő, műfordító lakásán mintegy 60 meghívott jelenlétében. Itt többek között az egykori műegyetemista Mécs Imre is előadást tartott *Alulról jövő és spontán mozgalmak a forradalomban* címmel.[25] A műegyetemi hivatalos sajtóban ebben az évben két cikk jelent meg 1956-tal kapcsolatban.[26]

1988–1989 fordulóján az „októberi sajnálatos események" újraértékelése már a napi politika és a szimbolikus politizálás kiemelt jelentőségű elemévé vált,[27] s ezzel együtt megindult a hajdani '56-osok „igazságkeresése", illetve 1990-től az egyetemi rehabilitációs tevékenység is.[28]

24 A levelezést Fekete Tamás adományozta a BME Levéltárnak, jelzete: BMEL 411/61.

25 Mécs Imre 1952-ben nyert felvételt a BME Villamosmérnöki Karára. 1957 nyarán abszolvált, majd júniusban letartóztatták. 1958. május 22-én „a népköztársaság megdöntésére irányuló szervezkedés vezetéséért" halálra ítélték. Az ítéletet 1959. februárban életfogytiglani börtönbüntetésre változtatták. 1963 márciusában az általános amnesztia keretében szabadult.

26 Dr. Bán Ervin: Ahogy egy tanár látta 1956-ban. *JM* 33. (1986):24. 5.; Salgó Rózsa: Bennünket az élet nem igazolt. *JM* 33. (1986):24. 5. Bán Ervin írásában a „kisember" szemszögéből elmélkedett arról, mik voltak 1956 emberi vonatkozásai, illetve tette fel a *„kik és miért?"* kérdését (a szerző a BME Nyelvi Intézete óraadó nyugdíjas nyelvtanára volt). Salgó Rózsa, a lap felelős szerkesztője pedig 1956-os emlékeit és összezavarodottságát idézte fel, amikor a BME másodéves DISZ-titkár hallgatója volt.

27 A szimbolikus politizálás egyik, eddig kevéssé feltárt eleme, hogy a BME-n a *Reformpárti Esték* című rendezvénysorozatot is szervező Műegyetemi Mozgalom a Modern Magyarországért (4M) nevű politikai ifjúsági szervezet 1989-ben felhívással fordult az ország valamennyi felsőoktatási intézményének polgáraihoz, amelyben azt kérték, hogy június 16-án, Nagy Imre és társai újratemetésének napján tűzzék ki az egyetemi, főiskolai épületekre a nemzeti színű zászlót és a gyász fekete lobogóját, valamint a kollégiumi szobák ablakaiban helyezzenek el égő gyertyát naplemente után. Kezdeményezték azt is, hogy ezen a napon minden, nemzeti megbékélést óhajtó egyetemi polgár tűzzön ki fekete szalaggal átfont kokárdát a forradalom egyetemista mártírjainak emlékére. A pekingi Tienanmen téren 1989 áprilisában történt eseményekre is utalva pedig 1956 történelmi tanulságaként mutattak rá arra, hogy politikai konfliktusokat nem fegyverekkel kell eldönteni. *„Ahogy az 1956. október 23-án békés tüntetésre induló műegyetemi fiatalok, úgy mi is valljuk, hogy Magyarország politikai és gazdasági rendszere gyökeres változtatásra szorul."* „Október 23 = Erőszakmentesség?" *JM* 36. (1989):20. 6.

28 1988 tavaszán megalakult a Történelmi Igazságtétel Bizottság (TIB) a kivégzettek méltó eltemetése, a rehabilitáció és 1956 történetének megismertetése és újraértékelése érdekében. A Műegyetemen 1990-ben

1989. október 23-át a rektori tanács rektori szünetté nyilvánította, hangsúlyozva, hogy az intézkedésnek nem a hallgatók intézményből történő eltávolítása a célja.[29] Hivatalos egyetemi ünnepséget ebben az évben még nem tartottak. A központi épület előtti területen azonban sor került egy ünnepi megemlékezésre, amelyről az egyetemi újság meglehetősen érdekes hangnemben számolt be.[30] Ugyanebben az évben – nem egyetemi kezdeményezésre – helyezték el az első 1956-os emléktáblát is az intézményben, bár a kapukon kívül.[31]

1990 őszén a TIB „Újra Kedd" Bizottsága felhívást tett közzé mindazokhoz, akik 1956-ban egyetemi hallgatók és tanárok voltak a Műegyetemen.[32]

---

jött létre a Rehabilitációs Bizottság, amely „*az elmúlt több mint 40 év során az Egyetem dolgozóit ért méltánytalanságok, sérelmek, erkölcsi vagy anyagi károk kivizsgálására hivatott*." Az Egyetemi Tanács a bizottság munkájáról készített jelentés alapján az alább közölt elvi állásfoglalást fogadta el, amelyet az Egyetemi Értesítőben is közzétettek, valamint a sajtóban is megjelent.

„*A Budapesti Műszaki Egyetem Tanácsa az áltla kiküldött Rehabilitációs Bizottság jelentése alapján megállapította, hogy:*

– Az elmúlt több mint 40 év során több olyan esemény, akció zajlott le, amelyek során egyetemi oktatókat-kutatókat méltánytalanság, igazságtalanság, sérelem, erkölcsi, esetenként anyagi kár ért.

– Ezeknek a zöme az ötvenes évek elejére esett. Az akciók az 1956 utáni megtorlásokkal folytatódtak, 1974-ben és esetenként később is előfordultak.

– Minden egyes esemény részletes feltárása, dokumentált tisztázása – tekintettel az eltelt időre és az eljárások természetére – nem lehetséges.

– A politikai okokból hátrányt szenvedettek nagy része sajnos már nem él.

– Az elszenvedett méltánytalanságok a legtöbb esetben – elsősorban – erkölcsi elégtételt kívánnak.

– Az Egyetem és az egyes karok is – saját kezdeményezéssel – már korábban is számos esetben kerestek és találtak olyan gesztus értékű megnyilvánulásokat, amelyek a sértettek erkölcsi rehabilitálását szolgálták.

Mindezek alapján az Egyetemi Tanács úgy határozott, hogy az elmúlt évtizedek politikai légkörében elkövetett – az Egyetem dolgozóit ért – igazságtalanságoktól elhatárolja magát. Kifejezi sajnálkozását a történtek miatt. A politikai okokból hátrányt szenvedett dolgozóit a maga részéről megköveti és erkölcsi jogaiba visszaállítja. Ezt a döntését hivatalos formában nyilvánosságra hozza.

Kinyilvánítja azon készségét, hogy az egyedi sérelmeket a jövőben is lelkiismeretesen megvizsgálja és jóvátételük érdekében a lehetséges lépéseket megteszi.

A méltánytalanságok hallgatókat is érintettek. Ezek esetükben a további életpályájukra is kihatással lehettek. Ezek felkutatására – a történések és következményeik rekonstruálása – ennyi idő elteltével megbízhatóan nincs esély. Az Egyetemi Tanács méltányosnak érzi, hogy az erkölcsi rehabilitációs szándékába őket is beleértse." BMEL 5/a. Az Egyetemi Tanács 1990. június 25-i ülésének jegyzőkönyve.

29 „Október 23. – Rektori szünet?". *JM* 36. (1989):22. 2.

30 „*A központi épület évtizedes falai közönyösen figyelték az október 23-i ünnepségre érkező ezreket: ők már annyi forradalmat és ellenforradalmat láttak, hogy eggyel több már meg sem kottyan nekik. Hogy a transzparenseken »Soha többé kommunizmust« és »Dicsőséges forradalom 1956« feliratok virítottak és a volt BME-s Marián István és Mécs Imre tartottak beszédet. Hát istenem, ültek eleget börtönben ahhoz, hogy legalább ennyi megadassék nekik, és különben is: egyik szónoklat hatására sem omlottak falak, nyílt meg a föld, folyt visszafelé a Duna – legfeljebb a taxin érkező japán turisták néztek értetlenül egymásra: mi ez a taps, mi ez a könny, mi ez a meghatottság?*" „Ünnepeljük-e október 23-át?" *JM* 36. (1989):25. 1.

31 Az emléktábla elhelyezésének tervével a Magyar Demokrata Fórum kereste meg az egyetem vezetését. Az engedélyezés kérdésében heves vita bontakozott ki a vezető testületben, amelyről a *Jövő Mérnöke* is beszámolt. Az emléktáblát végül felavatták, de a hivatalos egyetemi megemlékezéseknek a legutóbbi időkig nem képezte részét. „Pro Patria, 1956? Egyelőre se tábla, se döntés". *JM* 36. (1989):22. 2.

32 A névválasztás oka, hogy ebben az évben október 23-a, akárcsak 1956-ban, ismét keddre esett. Szintén az ő szervezésükben november 4-én történeti visszaemlékezést tartottak az Aulában többek között Rainer M. János, Litván György és Varga László történészek részvételével.

FELHÍVÁS

Mindazokhoz, akik 1956-ban egyetemi hallgatók és tanárok voltak a Budapesti Műszaki Egyetemeken.

Az idén, akárcsak 1956-ban, a történelmi október 23-a ismét keddre esik. Végre nemcsak szabadon, de a szívünkhöz legközelebb álló nemzeti ünnepként élhetjük meg.

Szeretnénk a forradalom elindulásának egyik színhelyén, az Egyetemünk udvarán és aulájában méltóan ünnepelni és emlékezni. Ezért választotta az Előkészítő Bizottság az ünnepség számára az "Október 23-a újra kedd" nevet.

Várjuk az egykori hallgatókat és tanárokat, de várjuk azokat az ifjúmunkásokat, katonaiskolásokat, szimpatizánsokat, akik résztvettek a felvonuláson, akik résztvettek a forradalomban.

Várjuk az egyetemi nemzetőrtársak jelentkezését!

Várjuk a hazánkban élőket és az idegenbe szakadtakat!

Várjuk a mostani hallgatók, oktatók, barátok, érdeklődők csatlakozását ünneplő visszaemlékezésünkhöz.

Megemlékezünk hőseinkről, mártírjainkról, az áldozatokról, nevüket az igazságtalan feledés homályából visszapereljük, arcukat, személyiségüket felidézzük.

Ehhez segítséget várunk a kortársaktól, rokonoktól, barátoktól.

Kérjük juttassák el sürgősen adataikat, dokumentumaikat a feltüntetett címre. Jó lenne, ha személyes visszaemlékezéseket is kapnánk.

Kérjük azok nevét is, akik internálást vagy börtönt szenvedtek a szabadságért!

Jelentkezési cím:

Történelmi Igazságtétel Bizottság "ÚJRA KEDD"
1054 Budapest, Zoltán u. (Belioanisz u.) 16.
Minden hétfőn: 12-17 óráig
Telefon: 11-29-837

Barátaink, társaink gyertek, jelentkezzetek!

Marián István **Mécs Imre**

5. kép – Felhívás

Október 18-án az Építőmérnöki Kar nyilvános kari tanácsülésen emlékezett meg a forradalom után méltánytalanságot szenvedett (kari) oktatókról és hallgatókról.[33]

Október 23-án 14 órakor az egyetem aulájában és udvarán a TIB-bel közösen szervezett ünnepség zajlott le, ahol megemlékeztek a tüntetést előkészítő, majd a forradalomban tevékenyen részt vállaló egyetemi ifjúságról. Darvas Iván színművész, országgyűlési képviselő a Magyar Rádió 1956. november 4-én elhangzott utolsó felhívását, valamint Bibó István ugyancsak ekkor született felhívását olvasta fel. A szónokok egyike Mécs Imre országgyűlési képviselő, 1956-ban ötödéves műegyetemi hallgató volt. A megemlékezés után a résztvevők – az 1956. október 23-i menet nyomán – átvonultak a Bem szoborhoz, vagyis az ünnepség „forgatókönyvének" néhány eleme már ekkor megszületett.[34]

A Gépészmérnöki Karon 1990 őszén dékánná választott Vajna Zoltán professzor emeritus személyes közlése, valamint az Építészmérnöki Karon akkor szintén vezetőként tevékenykedő Hofer Miklós korábbi interjúja szerint 1991 októbere felé közeledve vetődött fel a saját ünnepség tartásának gondolata.[35] Az Egyetemi Tanács ekkor hozta létre az Alapítványt, amelynek elsődleges feladatául jelölte meg az 1956-os műegyetemi ünnep-

33 Ebben az időszakban került sor az 1956-os forradalmi bizottsági tevékenysége miatt a karról elbocsátott Kollár Lajos építőmérnök, egyetemi tanári kinevezésére, illetve annak kezdeményezésére, hogy a szintén elbocsátott és később emigrált Mosonyi Emil építőmérnök számára díszdoktori címet adományozzanak. BMEL 5/a. Az Egyetemi Tanács 1990. október 3-i ülésének jegyzőkönyve. Mosonyi végül – a szintén 1956-os forradalmi bizottsági tag Simonyi Károly villamosmérnök professzorral, valamint Teller Ede atomfizikussal együtt – 1991-ben lett a BME tiszteletbeli doktora.

34 Az 1990. május 2-án összeülő, szabadon választott parlament az elsőként elfogadott törvényében (az 1990. évi XXVIII. tv.) az 1956-os forradalom és szabadságharc kezdetének, valamint a köztársaság 1989. október 23-i kikiáltásának emlékére nemzeti ünneppé nyilvánította október 23-át, így az első Műegyetemen tartott ünnepség időpontja is ez a nap volt, nem az aulai nagygyűlésre emlékező október 22-e.

35 Interjú Prof. dr. Vajna Zoltán gépészmérnökkel, a Műegyetem 1956 Alapítvány második elnökével, a BME professzor emeritusával, 2016. szept. 16. Készítette: Batalka Krisztina.
Az egyetemi ünnepségek kezdetére Hofer Miklós így emlékezett vissza: „*Egy rektori megbeszélésen felvetettem, hogy valaminek itt az egyetemen történnie kellene. Azt válaszolta Fodor Lajos rektor úr, hogy mit akarok, már egy*

ségek megrendezését, illetve az ebben való közreműködést. Az 1991. december 9-én kelt alapító okirat beadását követően a Fővárosi Bíróság 1992. március 9-én vette nyilvántartásba a szervezetet.

ALAPITÓ OKIRAT

amelyben az alapitók kinyilvánitják azon elhatározásukat, hogy jogi személyként müködő alapitványt hoznak létre.

1.§. Az alapitvány neve és székhelye
Az alapitvány neve: "Müegyetem 1956" Alapitvány
Az alapitvány székhelye: Budapesti Müszaki Egyetem
1521 Budapest. Müegyetem rkp.3-4.

2.§. Az alapitvány célja:
1./ Az 1956-os forradalom és szabadságharc szellemiségének folyamatos ápolása, az akkori tanárok és diákok - a Történelmi Évfolyamok - szerepének megismertetése a mai fiatalsággal és ezen tulmenően az egész magyar közvéleménnyel.

2./ Az 1956-os forradalomban résztvevő tanárok és diákok erkölcsi és anyagi rehabilitásának előmozditása.

3./ Az 1956-os forradalom és szabadságharc, valamint az azt követő időszaknak a Müegyetemmel kapcsolatos eseményeinek tudományos történeti feldolgozása az összes még fellelhető verbális, irásos és vizuális dokumentumok összegyüjtése és megjelentetése.

4./ A feltárt dokumentumok alapján a Müegyetemen időszaki történelmi kiállitás létrehozása, összhangban az Egyetem vezetésével.

5./ Márványtábla elhelyezése a Müegyetemen a Történelmi Évfolyamok forradalmár tanár és diák résztvevőinek névsorával.

6./ A mindenkori egyetemi Október 23-i ünnepélyek megrendezésének támogatása, illetőleg ennek megszervezésében való részvétel.

7./ Az 56-os szellem ébrentartása és a müegyetemi hallgatókkal való megismertetés céljából szimpóziumok, kerekasztalbeszélgetések és más összejövetelek szervezése és megjelenités a tömegtájékoztatási eszközökben.

6. kép – Részlet a Műegyetem 1956 Alapítvány alapító okiratából

7. kép – Címlap

Az 1991. október 23-i ünnepségről az időközben már átalakított szerkesztőbizottsággal működő egyetemi újság is beszámolt.

„Ünnepeltünk. Talán csendesebben, mint 35 évvel ezelőtt, de immár végérvényen fölemelt fővel. Azokra emlékeztünk az elmúlt hetekben, akik megalázottságukból feltámadva »valami nagy-nagy tüzet« raktak '56 fagyos októberének végén. Akkora tüzet, hogy annak lángjai évtizedekig melengették az emberek szívét. És nemcsak őket ünnepeltük most, hanem megvalósult reménységüket is: köztársaságunk második évfordulóját. Igaz, a Műegyetemhez talán méltóságteljesebb ceremónia illett volna (…)"[36]

hét sincs hátra. És akkor én azt mondtam, ha akarjuk, a megemlékezést meg lehet szervezni." Interjú Hofer Miklós egykori műegyetemi dékánnal, az Alapítók Kollégiuma egyik tagjával, 1994. máj. 12. In: Pogány III. 3–7.)

36 *JM* 38. (1991):18. 2.

8. kép – Az 1991. október 23-i ünnepség

1992-ben csendes '56-os megemlékezést szervezett az egyetem, immár október 22-én, *„meghitt hangulatú, gyertyafényes, minden formalitástól és tirádás politikai beszédtől mentes házi ünnepséget. Ezúttal a megemlékezés valóban '56 szellemiségét szeretné megidézni azt a szellemet, amely társadalmi, politikai és vallási hovatartozásra tekintet nélkül közös elszánással vezette az embereket a forradalomba az ország függetlenségéért, a géppuskák és a tankok ellenében*."[37] Az ünnepségen, amelyre ezúttal nem szónokként, hanem vendégként hívtak meg több állami vezetőt, Sinkovits Imre szavalta el a *Szózat*ot. A rendezvényen Beke Tibor egykori mérnökhallgató tartott személyes hangvételű visszaemlékezést, illetve 16 egykori forradalmárnak adtak át '56-os emlékérmet a köztársasági elnök nevében.[38] Ebben az évben mutatták be elsőként az egyetemi és nagyközönségnek a forradalom műegyetemi eseményeivel kapcsolatos levéltári dokumentumokat is.

Az Alapítvány az első néhány évben – elegendő saját anyagi forrás híján – egyetemi, illetve kultuszminiszteri támogatással rendezte meg az ünnepségeket. Ezekben az években határozták meg az ünnepség programelemeinek sorrendjét, illeszkedve a többi állami program időpontjához (pl. felvonulás a Bem térig, forradalom lángjának meggyújtása a Kossuth téren, esti operaházi díszelőadás). Így 1993-ban még október 22-én este 6 órakor kezdődött a megemlékezés az aulában, amely másnap délben állami szónok beszédével folytatódott, egy évvel később azonban már október 22-én délután 3-kor kezdődött a műegyetemi ünnepség (már október 23-i egyetemi program nélkül), ahogyan azóta is minden évben.

37 „Ünnepi előzetes". *JM* 39. (1992):25. 2.

38 Abban az évben a március 15-i nemzeti ünnep alkalmával már közel 100 oktató és hallgató vehette át ezt a kitüntetést. Névsorukat a *Jövő Mérnöke* 1992. március 26-i száma is közölte. *JM* 39. (1992):9. 12.

A műsort az Alapítvány elnöke tervezte meg (beszédek, „kultúrműsor”[39] és koszorúzás), ez a forgatókönyv gyakorlatilag a mai napig szinte változtatás nélkül megmaradt. A szervezésben, illetve a műsorok tartalmában azonban az egyetem és az állam szerepe és feladatai – főként a kerek évfordulókra tekintettel – többször módosultak az elmúlt 25 évben.[40] Az ünnepi megemlékezések lebonyolításában természetesen az egyetemi apparátus is segítséget nyújtott és nyújt (meghívók kiküldése, helyszín biztosítása, berendezése, technikai segítség stb.).

Az 1990-es években készültek el az első egyetemi emléktáblák is. Az aula padlózatába illesztett emléktábla az első „benti” ünnepségre készült el rohamtempóban. „*A szövegét igyekeztem olyan mérsékelten és tapintatosan megfogalmazni, hogy ne legyen irritáló azoknak, akik egészen másképp gondolkoznak 56-ról*” emlékezett Hofer Miklós, az Építészmérnöki Kar akkori dékánja. [41]

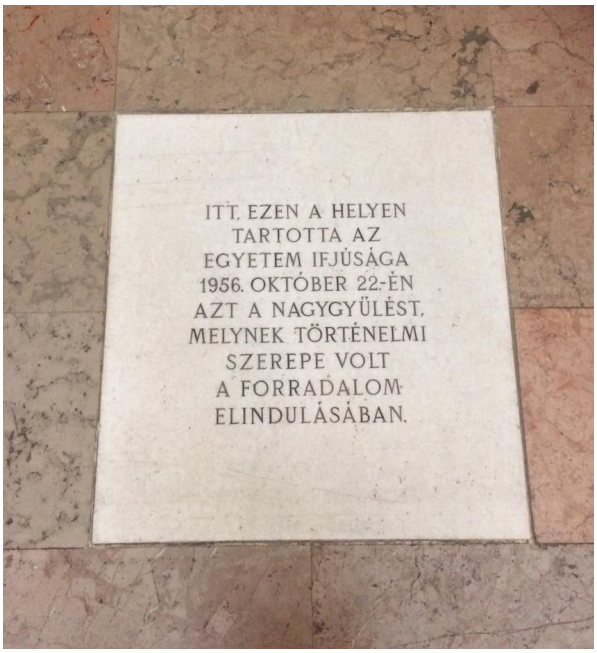

9. kép – Emléktábla az aula padlózatában

Emléktáblát készítettek a Szentháromság (Hess András) téri egykori Központi Diákszálló (vári kollégium) falára is, ahol a műegyetemisták megfogalmazták az első, akkor még szinte kizárólag diákszociális követeléseket az 1956. október 22. előtti napokban.

39 A kulturális műsorban erőteljes szerepe van a Műegyetemi Szimfonikus Zenekarnak, de lépett már fel az említett Darvas Iván és Sinkovits Imre, Bródy János vagy legutóbb Szirtes Edina „Mókus” is.

40 A későbbiekben érdekes elemzés tárgya lehet a kormányzati-állami szereplők itt elmondott beszédeinek szövegelemzése annak áttekintésével, hogy mikor, hogyan és milyen aktuálpolitikai tartalom jelent meg bennük az – Alapítvány elképzelése és kérése szerint csak a forradalom műegyetemi szellemiségét felidéző – ünnepi rendezvényeken.

41 Interjú Hofer Miklóssal (1994. máj. 12.). In: Pogány III., 7. Az emléktábla szövege az alábbi: „*Itt ezen a helyen tartotta az egyetem ifjúsága 1956. október 22-én azt a nagygyűlést, melynek történelmi szerepe volt a forradalom elindulásában.*”

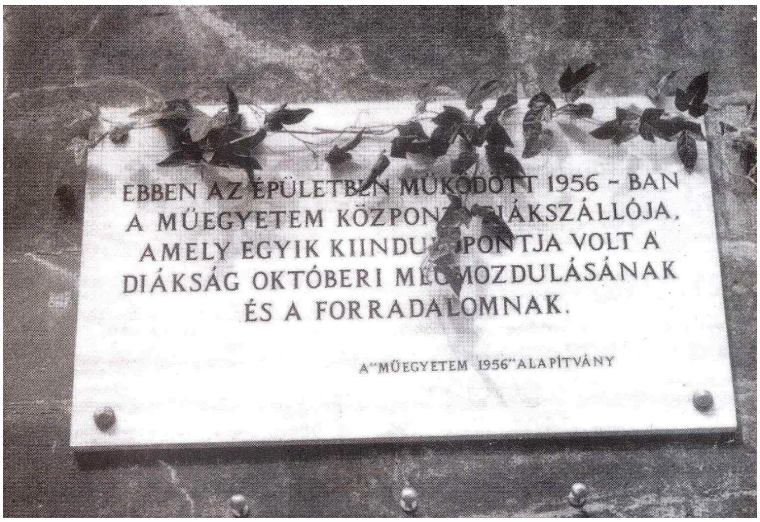

10. kép – A vári központi diákotthon falán elhelyezett emléktábla

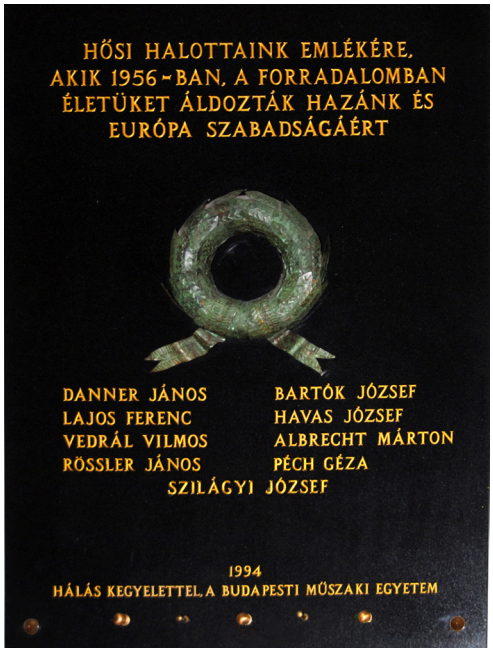

11. kép – A Műegyetem hősi halottainak emléktáblája az egyetem központi épületének aulájában

1956 műegyetemi hősi halottai emlékének gondozását is az Alapítvány végzi. 1992-ben készült el az a fekete márványtábla, amelyen a forradalom és szabadságharc alatt vagy a megtorlások következtében meghalt műegyetemisták nevei olvashatók.[42] A központi épület aulájának egyik falán található tábla megkoszorúzása negyedszázada minden évben az ünnepség része. Ennek során az egyetem vezetője és a meghívott magas rangú vendégek, valamint az Alapítvány elnöke Beethoven Egmont-nyitányának dallamai alatt a táblához vonul, főhajtással és koszorúval emlékezve az egykori hallgatók áldozatvállalására.[43]

A műegyetemi program hivatalos állami ünnepséggé nyilvánítása 1998-ban történt meg. Orbán Viktor már a parlamenti választások előtt levélben jelezte az Alapítványnak, amely ezt a műegyetemi ünnepség súlyának

42 Az emléktábláról az Egyetemi Tanács 1992. szeptember 28-i ülésén döntött. 1999-ben kutatták fel Péch Géza, az 1958-ban kivégzett, levelező gépészmérnök-hallgató rokonait, így az azévi ünnepségen – nyolcadik hősi halottként – az ő neve is felkerült az aulában lévő márványtáblára. Szintén ebben az évben iktatták be a műegyetemi megemlékezések programjai közé november 4-én a 301-es parcellában történő koszorúzást is (Péch Géza sírjánál). 2001-ben pedig Szilágyi József neve is az emléktáblára került. A Műegyetem 1956-os hősi halottjainak életéről és haláláról legutóbb Frivaldszky János összegezte a fellelhető információkat, ld. Frivaldszky 2010b.

43 Az Egmont-nyitány azon darabok egyike volt, amelyet a Magyar Rádió az 1956-os forradalom napjaiban a legtöbbet játszott.

növelése érdekében korábban kezdeményezte: ha ő lesz a miniszterelnök, az egyetemi 1956-os ünnepség az állami ünnepség részévé válik.[44]

12. kép – Az 1998. október 22-i emlékünnepség

A továbbiakban 2006-ig az ünnepségek általában a szokott rendben zajlottak: az október 23-i állami ünnepségek nyitányaként október 22-én délután a mindenkori kormány miniszteri rangú ünnepi szónokkal képviseltette magát, de volt, hogy személyesen a köztársasági elnök mondott beszédet. Az ünnepséget ettől kezdve élő egyenesben közvetítette a Duna Televízió és/vagy valamelyik közszolgálati csatorna, nemcsak a Kárpát-medencében, hanem szerte a világon. Vajna Zoltán kuratóriumi elnökként éppen ezért tartotta fontosnak minden ünnepségen röviden összefoglalni az 1956. október 22-én a Műegyetemen történteket.

Az 50. évfordulós ünnepség azonban az addigi hagyományoktól eltérően zajlott le: az aulában kiállítás készült, az alapítványi megemlékezésre és koszorúzásra pedig a központi épületen kívül, az intézmény előtt került sor.[45] Ebben az évben avatták fel a Műegyetem rakparton található nagyszabású forradalmi emlékművet, az egyetem kertjében felállított térplasztikát, amely az oktatók forradalmi szerepvállalásának, illetve az egyetemisták 1956. október 23-i néma felvonulásának állít emléket, emellett az egyetem kiadásában egy kismonográfia is megjelent az 1956/57-es forradalmi tanév történetéről. A 60. évforduló idei műegyetemi megemlékezését a kormányzat kiemelt állami ünnepséggé nyilvánította, az egyetemet kormányhatározatban a nemzeti történelmi emlékhelyek sorába

44 Mivel az 1998. évi tavaszi parlamenti választásokat követően a Fiatal Demokraták Szövetsége alakíthatott kormányt, az október 22-i műegyetemi ünnepségen Göncz Árpád köztársasági elnök és Jerzy Buzek lengyel miniszterelnök mellett Orbán Viktor kormányfő is részt vett. A Göncz Árpádot követő köztársasági elnökök közül Mádl Ferenc és Sólyom László több alkalommal is részt vettek az egyetemi állami ünnepségen.

45 Ennek okairól a korabeli sajtóban rengeteg információ található, valamint az egyetem vezetője is hivatalos közleményt adott ki. Tekintettel az események időbeli közelségére is, jelen publikáció nem kíván ezzel részletesebben foglalkozni.

emelte, valamint az 1956-os Emlékbizottság pályázati támogatással biztosította a BME részére ünnepi programjának megvalósítását, amely szintén az egyetemi emlékezet ápolását tűzte ki célul.[46]

13. kép – Térplasztika avatása a Műegyetem kertjében 2006. október 22-én

A megemlékezéseknek két kulcsmomentumát érdemes még kiemelni. Az egyik az 1956-ban a Műegyetemre járt „történelmi évfolyamok", a másik pedig a mindenkori műegyetemisták részvételének biztosítása. Az első ünnepségekre történő meghívás nehéz feladat elé állította az Alapítványt, ahogyan Vajna Zoltán fogalmazott: „*vért izzadtunk*".[47] A kuratóriumi tagok összeállították egykori évfolyamtársaik névjegyzékét, újságokban hirdettek, szórólapokat készítettek, amelyeket mindenfelé terjesztettek. Sokan reagáltak írásban is a TIB és az Alapítvány hirdetéseire: „*Felhívásukra nehéz fontolgatás után jelentkezem*."[48] „*A felhívást őszinte örömmel olvastam. A jelzett kedden szeretnék ott lenni, még akkor is, ha az lelkiekben megvisel, mert elégtétel lehet azokért, akik nálam többet áldoz-*

46 A pályázati program szerint az eltelt negyedszázad tapasztalatai két fontos szempontot vetettek fel: a hagyományok megtartása melletti megújulás, illetve a fiatalok, mostani hallgatók bevonása. Többek között ezekre kívánt választ találni az intézmény a 2016-os programsorozattal. Az október 22-i nagygyűlés felidézésének több mint 25 éve ápolt hagyományát méltó módon megtartva, új elemekkel is gazdagodott az ünnepség (új kiadványok, beltéri tablók, utcai molinók, emlékérem, interaktív tartalmak, közösségi médiafelület). A jubileumi programsorozatba e mellett minden korábbinál erőteljesebben bevonták a fiatalokat, az intézmény jelenlegi hallgatóit is, akik dokumentumfilm, illetve mobiltelefonos játékapplikáció készítésével mutatták meg, mit jelent az ő számukra elődeik 1956-os története. A KKETTKK-56P-06-0031 azonosítószámú pályázati program elemei, valamint a 313/2016. (X. 19.) Korm. rendelet alapján elkészült emlékhely adatai itt tekinthetők meg: https://www.bme.hu/1956.

47 Interjú Prof. dr. Vajna Zoltánnal, a Műegyetem 1956 Alapítvány második elnökével, a BME professzor emeritusával, 2016. szept. 16. Készítette: Batalka Krisztina.

48 Takács Ferenc 1990. októberi levele a TIB Újra Kedd felhívására. In: Pogány I. 36.

tak, vesztettek, szenvedtek a 34 évben."[49] A „hírlánc" végül beindult, így évről-évre egyre többen jöttek el, azóta pedig címekkel, telefonszámokkal, illetve e-mailes elérhetőségekkel bővített névjegyzékek állnak a műegyetemi szervezők rendelkezésére. Sajnos az idő múlásával az ünnepségeken részt vevő egykori műegyetemisták száma egyre kevesebb, ennek ellenére még a 60. évforduló idei jubileumi ünnepségére készülve is érkeztek tőlük újabb dokumentum- és tárgyfelajánlások, illetve „kerültek képbe" olyanok, akikkel korábban még nem készült interjú 1956-os szerepvállalásukról.

Az Alapítványnak megalakulásától kezdődően fontos célja volt 1956 szellemiségének megismertetése a műegyetemi fiatalsággal is. Az 1992-es első saját ünnepség kapcsán „gyér közönség"-ről írt az egyetemi sajtó: „*Csalódottnak tűntek az idős, megfáradt ötvenhatosok, akik nagy többségükben a közönséget alkották*."[50] A fiatalok aktívabb részvételének előmozdítására az Alapítvány 1995-ben ifjúsági irodalmi pályázatot írt ki. A nyertes prózai és verses műveiket tartalmazó, *Az utolsó lövés* című kiadvány 2000 szeptemberében jelent meg az Alapítvány kiadásában. 1998-ban a Kuratórium egy ifjú zeneszerzőt, Németh Norbertet kért fel arra, hogy az '56-os ünnepségen rendszeresen közreműködő Műegyetemi Szimfonikus Zenekar részére komponáljon egy darabot. A *Sirályok a szabadság egén* című kompozíció ősbemutatója az 1998. október 22-i ünnepségen volt (azóta a darab CD-n is megjelent). Emellett a Műegyetem mindenkori hallgatói önkormányzati vezetője minden évben beszédet mond az ünnepségen. A műegyetemi ifjúságnak az ünnepségre való tömeges behozatalát ugyanakkor „teljes csőd"-nek minősítette az elmúlt negyedszázadra most visszatekintő Vajna Zoltán.[51]

A szervezet ugyanakkor az első évektől kezdve kapcsolatban állt a Halzl József által vezetett Rákóczi Szövetséggel, így 800–2000 főnyi határon túli fiatal számára is lehetőség nyílt és nyílik a műegyetemi megemlékezésen való részvételre, különös tekintettel az ünnepséget követő fáklyás felvonulásra a Bem térig, követve az egykori műegyetemisták menetének 1956. október 23-i útvonalát.[52]

---

49 Ficker Ferenc 1990. október 6-i levele a TIB Újra Kedd felhívására. In: Pogány I. 37.

50 *JM* 39. (1992):25. 2.

51 Az Alapítvány második elnöke felidézte azt az időszakot, amikor a Gépészmérnöki Kar dékánjaként személyesen ment be minden előadóba október 22-ét megelőzően. Elmondta a hallgatóknak, hogy mi történt a Műegyetemen 1956-ban, és meghívta őket az ünnepségre – nagyrészt hiába. Példaként említette azt is, hogy az elnöksége alatti ünnepségeken zászlókat tartó és a koszorúkat vivő fiatalok biztosítása is nehézségekbe ütközött. A kuratóriumi tagok saját tanítványaik közül beszéltek rá erre hallgatókat (ma a műegyetemi iskolaszövetkezet biztosítja ezen feladatok ellátását, bár már csupán az egyetemi jogar és a koszorúk maradtak). Az okok fejtegetése itt is messzebbre vinne, így e helyen ettől eltekintünk, de talán az egyik meghatározó ok lehetett, hogy az 1990-es évek első felében egyetemista fiatalok – legalábbis hivatalos formában – milyen ismereteket szerezhettek 1956-ról középiskolai történelemóráikon. Ehhez kapcsolódó kiegészítés, hogy a BME Társadalom- és Gazdaságtudományi Intézet 1991/92-es tanévi tantárgyprogramjában már szerepelt az 1956-os tematika, a Politikaelméleti és Történeti Tanszék két speciális kollégiumot is hirdetett e témában: *1918., 1945., 1956., 1990. Alakították-e az egyetemisták a magyar történelmet?* (Dr. Molnár István egyetemi docens), valamint *1956 megítélése a dokumentumok tükrében* (Dr. Palasik Mária egyetemi adjunktus). BMEL 5/a. Az Egyetemi Tanács 1991. június 24-i ülésének jegyzőkönyve, 842.

52 Az 1934-ben született Halzl József szintén műegyetemista volt, 1957-ben szerzett gépészmérnöki oklevelet. Az Alapítványt létrehozó Alapítók Kollégiumának is tagja, 1991 óta pedig a Rákóczi Szövetség elnöke. A Szövetség szervezi a Gloria Victis nevű történelmi vetélkedőt a határon túli fiatalok számára, amelyben az 1956-os eseményekkel kapcsolatos tudásukról adhatnak számot. A legjobb eredményt elérők térítésmentesen utazhatnak Budapestre az október 22–23-i ünnepségekre.

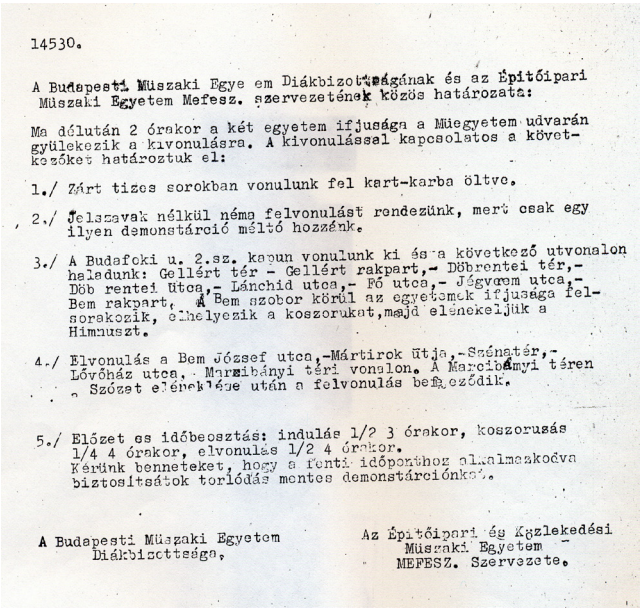

14530.

A Budapesti Müszaki Egye em Diákbizottságának és az Építőipari Müszaki Egyetem Mefesz. szervezetének közös határozata:

Ma délután 2 órakor a két egyetem ifjusága a Müegyetem udvarán gyülekezik a kivonulásra. A kivonulással kapcsolatos a következőket határoztuk el:

1./ Zárt tizes sorokban vonulunk fel kart-karba öltve.

2./ Jelszavak nélkül néma felvonulást rendezünk, mert csak egy ilyen demonstráció méltó hozzánk.

3./ A Budafoki u. 2.sz. kapun vonulunk ki és a következő utvonalon haladunk: Gellért tér - Gellért rakpart,- Döbrentei tér,- Döb rentei Utca,- Lánchid utca,- Fő utca,- Jágvoem utca,- Bem rakpart. A Bem szobor körül az egyetemek ifjusága felsorakozik, elhelyezik a koszorukat,majd elénekeljük a Himnuszt.

4./ Elvonulás a Bem József utca,-Mártirok útja,-Szénatér,- Lövőház utca, Marcibányi téri vonalon. A Marcibányi téren a Szózat eléneklése után a felvonulás befejeződik.

5./ Előzet es időbeosztás: indulás 1/2 3 órakor, koszorusás 1/4 4 órakor, elvonulás 1/2 4 órakor.
Kérünk benneteket, hogy a fenti időponthoz alkalmazkodva biztositsátok torlódás mentes demonstrációnkat.

A Budapesti Müszaki Egyetem Diákbizottsága,

Az Építőipari és Közlekedési Müszaki Egyetem MEFESZ. Szervezete.

14. kép – A műegyetemisták 1956. október 23-i felvonulásának útvonala

A Műegyetem 1956-os történetének rekonstruálása, illetve megírása a kezdetektől együtt járt az elbeszélésekből összeálló „történelem" ellentmondásaival is. Az interjúk elkészítése, valamint az írásos visszaemlékezések összegyűjtése és közzététele azonban ebben az esetben nélkülözhetetlen volt az írott források hiánya miatt. A forradalmi időszak rövidsége miatt eleve nem keletkezhetett sok dokumentum, amelynek nagy részét ráadásul november 4-ét követően meg is semmisítették (a Műegyetem esetében például a nemzetőr, illetve fegyverátvételi listákat). Amint arra Horváth Zsolt is felhívta a figyelmet, „*a műegyetemi történésekre visszaemlékezők szinte kivétel nélkül akkori diákok. Az eseményekre, amelyekről személyes tapasztalatot szereztek egykor, minden résztvevő – természetes módon – másként emlékszik, más mozzanatot tart fontosnak. Szövegeikben, interjúikban, vallomásaikban gyakori alaphelyzet, hogy reflektálnak az azóta eltelt idő során megismert tényekre és interpretációkra; teszik mindezt az »igazságkeresés« szándékával.* (…) *Aki átélte a forradalmat, annak saját, személyes emléke a hiteles kép,* (…) *még akkor is, ha ez a kép az eltelt időn és az azóta megszerzett élettapasztalaton, tárgyi ismereteken átszűrődve átalakult és elbeszélésmódokkal, mítoszokkal telítődött. Ebben az értelemben tehát elsősorban a történelmi emlékezet forrása.*"[53] Ezt az egykori résztvevők már a megemlékezések kezdetétől tudták: „*A megszólalók emlékezete is megkopott az elmúlt évtizedek folyamán. A közösen átélt eseményeket is ki-ki másként látta és őrizte meg emlékezetében. Egyvalami azonban közös, valamennyiükben elevenen él a forradalom csodálatos embertformáló élménye. Ez az élmény egy életen át elkísért minket*" – hangsúlyozta a Műegyetem egykori nemzetőr parancsnoka 1992-ben.[54] Ez a forrásanyag nagyban segítette az 1956-os műegyetemi szellemiség ápolását, az aulai nagygyűlés emlékének megőrzését és évről-évre történő megünneplését.

Jelenleg az Alapítvány helyzetének megnyugtató rendezése van napirenden, mivel az alapítók közül már csak kevesen vannak köztünk, és életkoruk vagy lehetőségeik miatt sem működtethető tovább ez a jogi konstrukció. Az egyetem 1956-os Emlékbizottság néven tervezi újraszervezni, „átmenteni" ezt a negyedszázados tevékenységet és hagyományőrzést. Mindezzel kapcsolatban felmerül még egy fontos, a jövőbe mutató kérdés, amelyet Papp István történész tett fel: „*Ahogy távolodunk az időben, egyre nehezebb megtalálni és megerősíteni '56-hoz fűződő érzelmeinket. Akadnak tipikus és jellegzetes ünnepi*

53 Horváth 2014. 31–32.

54 Marián István: Utószó. Pogány I. 82.

beszédek, amelyek kötelező panelek ismételgetésével róják le az elvégzendő feladatot. (…) *De nem járunk-e végzetesen tévúton, ha ebben az irányban tapogatózunk? Fenntartható lesz-e ily módon a forradalom emléke, ha már nem lesznek közöttünk az őszbe csavarodott fejek, az elcsukló hangon emlékező, hajdanán börtönbe zárt emberek, akik számára őszinte megrendülést tartogat minden egyes évben ez az október nap? Alighanem ez a legnagyobb veszély, amellyel ma '56 emléke kapcsán szembe kell néznünk, s amire valami okos, szép megoldást kellene találnunk*."[55]

KÉPJEGYZÉK

1. kép	BMEL 33. fond
2. kép	BMEL 33. fond
3. kép	BMEL 98/b. *A szocializmus híveinek harca a konszolidációért a Budapesti Műszaki Egyetemen és az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetemen* című fotóalbum
4. kép	BMEL 98/b. uo.
5. kép	*JM* 37 (1990):22.; BME OMIKK F 10.020
6. kép	BMEL 33. fond
7. kép	*JM* 38 (1991):18.; BME OMIKK F 10.020
8. kép	*JM* 38 (1991):18.; BME OMIKK F 10.020
9. kép	Fotó: Philip János
10. kép	Pogány IV. hátoldala
11. kép	Fotó: Philip János
12. kép	Rendelkezésre bocsátotta: Prof. dr. Vajna Zoltán
13. kép	Fotó: Philip János
14. kép	BMEL 33. fond

Források

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Levéltára (BMEL)

5/a. 64. kötet	BME Egyetemi Tanács ülései (1989/90. tanév)
5/a. 65. kötet	BME Egyetemi Tanács ülései (1990/91. tanév)
6/c. 102. doboz	ÉKME Rektori Hivatal bizalmasan kezelt iratok (1956–1958)
21/b. 3. doboz	KISZ vegyes iratok (1957–1959)
33.	A Műegyetem 1956 Alapítvány iratai (1992–2015)
98/b.	Egyetemi rendezvények fotói (1957–1989)
411/61.	Fekete Tamás levelezése (1957–1967)
JM	*A jövő mérnöke. A Budapesti Műszaki Egyetem lapja. 1958, 1986, 1989–1992.*
Mérnök Újság	*Mérnök Újság, 2006.*

55 Papp István történész közösségi médiabejegyzése: https://www.facebook.com/istvan.papp.7140/posts/1516533198603367 [2016. okt. 1.]

Irodalom

Batalka 2007 — Batalka Krisztina: Az 1956-os forradalom és szabadságharc eseményei a Budapesti Műszaki Egyetemen és az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetemen. In: *Magyarországi világi felsőoktatási intézmények az 1956-os forradalomban és szabadságharcban*. Szerk.: Osváth Zsolt – Zsidi Vilmos. Budapest, 2007. 71–101. (A Magyar Felsőoktatási Levéltári Szövetség kiadványai 3.)

Frivaldszky 2008 — Id. Frivaldszky János: *Ötvenhat lelke*. Budapest, 2008.

Frivaldszky 2010a — Id. Frivaldszky János: Egy mérnöklány a forradalomban. Találkozás Csikósné Ládonyi Judittal. In*: A céh: az Összmagyar Testület havi folyóirata*, 2010. ősz, 29-30.

Frivaldszky 2010b — Id. Frivaldszky János: A Műegyetem ötvenhatos hősi halottjai. In: *Hadtörténelmi Közlemények,* 123. (2010):3. 666–669.

Horváth 2014 — Horváth Zsolt: *Az 1956-os forradalom és a restauráció a Műegyetemen*. Doktori értékezés, [kézirat]. ELTE, Budapest 2014.

Mihalcsó 1971 — Mihalcsó Miklós: *Az ellenforradalmi események a Budapesti Műszaki Egyetemen és az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetemen. A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség helyi szervezetének megalakulása és kezdeti tevékenysége, Budapest, 1956. október–1957. október*. Doktori értekezés, [kézirat]. ELTE, Budapest, 1971.

Pedroni 1994 — *A Budapesti Műszaki Egyetem és az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem részvétele az 1956-os forradalomban*. 1–2. kötet. Szerk. Pedroni Emma Anna. Budapest, 1994.

Pogány I–IV — Pogány Mária: *Amiről kevés szó esett... [I]–IV. Adalékok a Budapesti Műszaki Egyetem 1956. októberi eseményeihez*. Budapest, 1992, 1993, 1995, 1996.

Pőcz 1996 — Pőcz Erzsébet: *Kronológiai előtanulmány a Budapesti Műszaki Egyetem 1956-os történetének feldolgozásához*. Budapest, 1996.

Rainer M. 2003 — Rainer M. János: *Ötvenhat után*. Budapest, 2003.

Várallyai 1992 — Várallyai Gyula: *„Tanulmányúton". Az emigráns magyar diákmozgalom 1956 után*. Budapest, 1992.

Shaping the University Remembrance of 1956 at the Technical University

by Krisztina Batalka

(Summary)

In 1992 a Foundation was established at the Technical University with the aim to preserve the memory of 1956 by explaining the role of the university's citizens in the revolution and to assist with the institution's traditional joint festivity organized by the government and the university, held on 22 October since the change of regime. The Foundation, whose archives and records are kept at the Budapest University of Technology and Economics Archives, was created by the "historic" university classes of 1956 and those former students of the Technical University who witnessed and participated in the events. One of the first results of their operation in the early 1990's was the research and publication of previously unknown university documents from 1956, as well as recording the recollections of those academics and former students who experienced the historical events. However, the most interesting part of the Foundation's work was establishing the "cult" of the Assembly Hall rally, which was continued for the next 25 years. With the help of relatively subjective records, the present study introduces this activity by recalling the steps of the remembrance-reconstruction of 1956.